

KADROVI POLOMLJENE STVARNOSTI

(Bojan Vasić: *Srča*, Gradska biblioteka „Vladislav Petković Dis“, Čačak, 2009)

Kako se danas, na pesnički relevantan i uverljiv način baviti jednom opštom i toliko istraživanom temom kao što je granica percepcije stvarnosti i same stvarnosti? Kako postaviti pesničkog subjekta sa njegovom ličnom kosmogonijom na ovu granicu, na kojoj se dodiruju dva sveta zagledana u istu pojavu sa različitih strana okulara? I šta se zbiva pri pokušaju ovih svetova da posegnu jedan za drugim, odnosno šta se dešava nakon tog pokušaja? Bojan Vasić (1985), dobitnik nagrade *Mladi Dis* za 2009. godinu svojom prvom knjigom pesama pod nazivom *Srča*, pokušava da odgovori na ova pitanja. I sam pokušaj ili svest o potrebi (re) definisanja ovih relacija koje su deo stvarnosti govori o angažmanu knjige u jednom ultimativnijem smislu od onog dnevnog i površnog koji se obično pridaje tom pojmu.

U svetu krajnje relativizacije, svetu čije se suprotnosti sve više udaljavaju jedna od druge, svaka komunikacija, odnosno neizbežna razmena pojedinca sa okruženjem, dovodi do određenih razlika u vrednovanju shvaćenog sveta. U takvom odnosu nužno se pojavljuju neuklapanja raznih vrsta, koja su kvantitativno i kvalitativno oličena u različitostima, odnosno u stvaranju viškova i manjaka percepcije. Ova iskliznuća, shvaćena kao periferija stvarnosti, kao ono što preostane kada skupovi utvrde zajedničke elemente, postaju *novi sloj sećanja* ili materijal za *potrebu pesme*. Upravo na ovim odvajanjima znaka i označenog smešta se poezija Bojana Vasića. Prostor nastao na granici, to jest na liniji na kojoj se evidentira razlika među stvarima koje su blizu jedna drugoj, jeste prostor potencijala i pokazuje se kao zahvalan ambijent za nastanak jednog pesničkog sistema. Zbirka *Srča* omeđuje upravo ovaj prostor, ulazi u njega i bavi se njim na razne načine.

Na početku knjige bitisanje u navedenom miljeu ostvaruje pesnički subjekt koji još uvek gaji iluziju o statičnosti prostora oko pomenute granice. Tako je u prvom ciklusu vidljiv popisivački pristup pesničkog subjekta. On u ovom ciklusu pod nazivom „Sećanje na stvari“ priziva prošlost u pokušaju da je arhivira, tek polusvestan uzaludnosti takvog pregnuća. Ciklus počinje stihovima koji svedoče o tome: „možda bi se trebalo/ prisetiti tog/ jutra i doručka sa/ devojkom na/ splavu stajanja nad/ mirisom svežeg hleba“. Ali već u narednoj strofi ispoljena je sumnja u prizivanje stvarnosti na ovakav način: „tek sam dospao ni iz/ čega i izgleda da/ ponovo polako/ gubim tlo pod/ nogama“. Do kraja ciklusa dosledno se smenjuju pokušaji opisa i gotovo istovremena sumnja ne samo u njihovo konkretno postojanje, već u mogućnost njihovog postojanja uopšte. Ciklus se završava odustajanjem od one istine koja bi se nalazila van tela, van biološke datosti sadašnjeg trenutka: „čulo bi se tek resko razdvajanje/ tankih žila mesa i smisla nikakva/ istina“.

Naredni ciklus pod nazivom „loose reading“ je paradigmatičan zbog svoje unutrašnje simetrije. Ciklus uokviruju prizori kvazi putopisne deskripcije istorijskog toposa, koji su ujedno i mali omaž italijanskom pesniku Fabiju Pusterli. Ove *stvari bez istorije* su, pomalo

ironično naslonjene na pesme naslovljene godinama u kojima se na labav način, kako to i naziv ciklusa sugeriše, nekom vrstom fragmentarnog toka pesničkih slika dočaravaju moguću trenuci prošlosti, ali ovog puta ispričani iz perspektive tog vremena. U središtu, ispod ovih slojeva, nalazi se pesma lične izgubljene istorije, koja tematski vraća težnju za (re)konstrukcijom ličnog vremena, karakterističnu za prethodni ciklus.

Ciklus „Rural“ nastavlja da potencira dinamizaciju i metamorfoze u dvosmernom i od početka neravnopravnom odnosu na relaciji subjekt-svet, ovoga puta prostorno izmeštenom u selo sa svojom koliko realnom, toliko karikiranom ikonografijom. Rural je prostor koji iz drugačije vizure omogućava interakciju i prožimanje. O tome u kojoj meri to prožimanje podrazumeva međusobnu kreaciju u kojoj je nemoguće utvrditi šta je starije, mimezis koji je predmet teksta i njegov povod ili tekst koji stvara mimezis, govore sledeći stihovi: „doskočiti pruži kruženju/ fazana biti nepripremljen i/ tek samo posut preko sveta kao/ makadam biti raskršće pred/ berbu hodajući sve bliže/ suncu hipertrofiji/ -----/ dok iznova imenuje rekvirirajući/ stvarnost za potrebe pesme/ nečujno/ šapatom nitrarnog/ dubriva ili tamnim/ zamahom sekire“.

Četvrti ciklus naslovljen je isto kao i drugi, „loose reading“, i u njemu provejava citatnost kroz istraživanje, a delom i kroz ironijski odnos prema poetskim uticajima, odnosno lektiri, istorijskim pojavama, fenomenima pop kulture i informatike. Prisutna je svest o anahronosti određenih modela, ali narativ ovih pesama se ne zadržava na toj anahronosti u deklarativnom smislu, već je koristi kao polaznu osnovu za razvoj ideja na način koji je imanentan ostatku knjige. Dupli pojmovi popisani u naslovima ovih pesama su negde semantički bliski, a negde sasvim udaljeni. Dejstvo glasa koji se njima bavi, a koji ignoriše njihovu značenjsku (ne)povezanost omogućava formiranje jedinstvenog toka poetske svesti.

Poslednji ciklus nosi naslov „Pop. Jezikom lipa“. Jezik lipa, odnosno *lipov jezik* je jedna od sintagmi koju koristi Vasko Popa u *Vučjoj soli*, reinterpetirajući prehrišćansku slovensku mitologiju u kojoj je lipa imala svojstvo svetog drveta. Iako reč *pop* ima svoje funkcionalno značenje u kontekstu čitave knjige, značenje površnog obilja koje prilagođava percepciju, moguće je u naslovu primetiti igru reči u kojoj oduzimanjem jednog slova pesnikovo prezime dobija drugu konotaciju. U drugom odeljku ovog ciklusa motiv lipe postaje konstantan, gotovo opsesivan. Lirski subjekt ovog odeljka je sada imenovan kao Gubec, reinkarnacija istorijske ličnosti, vođe seljačke bune u Hrvatskoj i Sloveniji iz 16. veka. Gubec je u ovim pesmama neka vrsta holograma nastanjenog u preseku prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, on od istorijske ličnosti postaje puki odraz sveprožimajućeg brzog i površnog dodira sveta, obilje bez dubine, slika koja ni na samom kraju, u poslednjim stihovima knjige ne može pobeći od svog realnog istorijskog kraja: „svestan poraza i stalno misleći/ na mahovinu na udove i uskršnje/ blato na miris svog već usijanog mesa“.

Pojava i delovanje Gubeca u takvim okolnostima i takvom okruženju je posledica razbijanja one opne, okulara ili receptora koji stoji između unutrašnjosti i spoljašnjosti, i koji više ne egzistira ni u kakvom integralnom obliku. Za Vasića taj proces, proces simboličkog slamanja prozora kao najparadigmatičnije predstave omeđenosti subjekta nema precizno definisanu prošlost, sadašnjost i budućnost, on, dakle, nema svoje linearno vreme koje bi omogućilo gradaciju ili postepeno kretanje ka tom pucanju i dalo dozu dramatike knjizi. Razbijen prozor na Magritovoj slici koja se nalazi na korici knjige je metastazirao u proces-stanje: stvarnost

promenjenju promenama samog subjekta inkorporisanog u tekst; stvarnost prisutnu, a opet praznu, kako i sam naziv Magritove slike sugerise. Proces-stanje koji i pored svega ne može izbeći ostavljanje tragova iza sebe, kao što ništa ne može postojati bez traga. U tom smislu trag može biti i sama knjiga koja pozajmljuje ime fizičkog traga razbijenog stakla.

Knjiga je formalno, rasporedom ciklusa i pesmama u njima, strogo arhitektonski uređena. Simetričnost, ostvarena kroz komplementarnost prvog i petog, odnosno drugog i četvrtog ciklusa, lako je vidljiva, ali ne i nametljiva. Neparni ciklusi, odnosno prvi, treći i poslednji peti sastavljeni su od po dve podgrupe pesama. Između ovih ciklusa se, kao pauze koje ravno-pravo učestvuju u numeričkom ritmu zbirke, nalaze dva parna ciklusa koja nisu podeljena na podgrupe i koja su identično nazvana *loose reading*. Svaka odvojena celina u knjizi broji po pet pesama što ukupno daje broj od četrdeset pesama. Strukturu dodatno učvršćuje i doslednost u naslovljavanju pesama brojevima, odnosno početnim stihom. Na opisan način, vlastita struktura knjigu zatvara u ograđenu celinu, kako na vertikalnom, tako i na horizontalnom planu. Kako objasniti ovu rigidnost i uniformnost pri komponovanju zbirke, ako se ima u vidu njena motivska i tematska okrenutost ka relativizaciji? Upravo kroz ovu neujednačenost ili, preciznije, razliku, autor simbolički progovara o prostoru u kojem se nalazi subjekt, tj. o prostoru u kojem je odnos razlika potencijal za nastanak sveta, kao što je razlika između forme i sadržine simbolički preduslov za nastanak knjige.

Sam pesnički jezik u zbirci je uglavnom vanredno fragmentaran i asocijativan, pomalo nepoverljiv prema zavodljivim i toliko korišćenim načinima formiranja pesničke slike što je vidljivo i kroz donekle autopoetičke stihove: „metafore su ostale u grlu oluka/ slične popinim kostima nalaženim/ u dnu bašte belih i tvrdih godina/ zaraženih slinavkom i šapom/ neupotrebljivosti“.

Jezik osciluje između pokušaja da izrazi stvarnost i pokušaja da postane stvarnost kada opravdano smatra da je prvi zadatak nemoguć. Kada je shvaćen kao podrazumevajuć, kao puko sredstvo kojim se izražava, on *dozvoljava* narativne pasaže u pesmama. Kada se oslobodi ove uloge, izraz se usitnjava, postaje razlomljen i intuitivan, ponekad i preko mere, ako pretpostavimo da ona uopšte može postojati. Dosledno odustajanje od interpunkcije i velikih slova, kao i česta opkoračenja potenciraju simulakrum kao uniformni prostor ili prostor u kojem je ukinuta hijerarhija. U takvom ambijentu stihovi ne počinju, niti se završavaju, oni su tek delovi impulsa koji su prešli prag čula.

Bez obzira na godine autora, zbirku *Srča* Bojana Vasića bilo bi krajnje neopravdano posmatrati u kontekstu onoga što se kolokvijalno naziva *domaća mlađa pesnička scena*. Nažalost, u delu književne javnosti koji se bavi kritikom i recepcijom domaće poezije i dalje je zastupljeno anahrono shvatanje da vanknjiževne činjenice poput objavljivanja prve knjige ili starosti autora moraju nužno uticati i na način i stepen njene percepcije. Takvim delovanjem pesnici se sve više, veštački naravno, grupišu u svega dve kategorije, kategoriju *mladih pesnika*, starih do četrdesetak godina i kategoriju *klasika*, onih koju tu starosnu granicu premaše. Zato je potrebno, bez imalo preterivanja reći da je *Srča* vanserijska knjiga u kontekstu domaće poezije uopšte, a ne samo u okviru fantomskog prostora okarakterisanog kao mlađa pesnička scena. Ona takav stav opravdava savremenošću i neophodnošću svoje teme, svojom promišljenošću i zaokruženošću, kao i sugestivnom artikulacijom izraza.